

המבחן השייכותי שלנו לַכְבוֹד של 'המלך הקדוש' או 'המלך המשפט'?

שבין בחינת הקדושה ובין בחינת המשפט העניינים הכלליתיים כפי שאדם ימליך עליו את כבוד השי"ת. ומסיים שוב בהוראת השלום והאחדות...

זוהי בתמצית תכלית הבריאה המבוארים במשנה באבות (פי"א מ"א) "כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו, לא בראו אלא לכבודו, שנאמר (ישעי' מג. ז), "ואכל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו. ועתה (שמות טו. יח), ה' ימלוך לעולם ועד."

יש את האבחנה של המלך הקדוש שזה ההכרה בגדלות וכו' ה' מצד קדושתו ית"ש. ויש מצד המלך המשפט שפחד יום הדין מוכיח לנו מי הוא שליט יחיד בעולמו ולו אנו מושועבדים וממלכתיים אין לנו מאומה. להמשמש נסכיר זאת במציאות מוכחת. כלנו מכירים את זה שפעמים שכלידיים ונכדים או כסחם בני אדם באים לברך ולהתברך בשנה טובה או איחולי מזל טוב במבעלי תפקיד או להורינו וזקנינו מתוך כבוד של ממש וזה מקביל לתואר המלך הקדוש הרצון להכיר בו מתוך הכרה של כבוד ערכי ומרומם. ויש עשויים זאת מאילוץ כי אביו לנפשונו אם חלילה נשכח לעשות זאת, איזה נזיפה נקבל מהסבא וסבתא שדילגנו עליהם ולא זכרנו להתקשר. זה מקביל לתואר המלך המשפט. לאמנם לעשיית השורה התחתונה היא כבוד והכרה שאנו מרגישים חובה כלפי הגדולים מאתנו, אך אינו דומה היגיולי לידענה'.

הוא אשר בעל יסוד העבודה בימים אלו העבודה היא האמונה לחזור אל ההכרה של האמונה שאין עוד מלבדו והוא שליט יחיד ולו המלוכה וקבלת עול מלכות שמים זהו קבלת עול המלוכה באבהו בגילו ורעהו וממילא לא יחסר כל טוב. וכפי שמסיים ששכח תלוי ועומד ה' יקבל מלכותו אם בדרגת הכבוד של 'המלך הקדוש' באבהו רבה. או בכבוד מאולץ מחדש יום הדין של 'המלך המשפט'. ההכרה שלנו בכבוד בוראנו הוא התחדשות המלוכה הארית שמולידה בו החשק והרצון לתת לנו שנה טובה וברוכה מחדש. הרי שהכל ברא לכבודו.

להביא אנשים אל תוככי פנימיותו. רגש הכבוד הוא משהו פנימי שטומן באדם בפנים מתוקף היותו צלם אלוקים. ולשם צריך לשאוף להגיע להיות חלק ממנו הראוי לכבוד מצד השלימות שבו.

המבחן האמיתי לאדם לדעת אם הוא מכבד ומעריך את עצמו, זה מי שמכבד אחרים. כמאמר המשנה איהו מוכבד המכבד את הבריות. וכל כך למה? כי ההקב"ה ברא את עולמו חסר כדי ששכל אחד יהיה תפקיד בעולם הזה ובכך הוא מכבד את ה' שרואים גדולו ותפארתו אין שבחמה נפלאה יסוד עולמו שאחד ישלם לשני ובכך משלים את העולם.

אדם שגדולותו נובעת מזה שהוא גדול ושלים יותר מזולתו, יהיה לו קשה לכבד את האחר, כי הוא בנאוהו שלו - יחשש כל הזמן שזה מפחית מערכו. אבל אם יודע שהקשר שלי נועד להשלמת תפקידו של האחר, כמו כן בדיק הוא עליונותי שהוא פרט שלי וחלק קטן מההאל העולמי שאני צריך להשלים, אין לי במה להתגאות.

כדי שנוכל להיותנו המשפע שהקב"ה מזמן לפתחנו מוכרח שנכיר בזה שאנו קטני השנה ואנו נאלצים להגיע זה לסינונו של זה, ועל אחת כמה וכמה הוא שהאדם כלפי בוראו מחוייב ביותר להכיר בפחיתות ערכו, והשגת גדלות כבוד ה' שהוא כל יכול ושליט יחיד בעולמו ולו הוא נוצר ועל כן רק לו יאה הכתר והמלוכה כי מלאו [מלשון מלא] כל הארץ כבודו שאין בו שום חֶסֶד.

במכתב קצר (סו) שכותב בעל יסוד העבודה הוא קופל בתוכו את כל עבודת ראש השנה שיש לכל יהודי ולו הפשוט ביותר. את דבריו הוא פותח בברכת השנים "לידדי אני"ש האהובים יתברכו שנה טובה ומבורכת ... העת להתחק באמונה וקבלת עול מלכות שמים ולחיות בגילה ורעהו והעיקר מה שנוגע לנפש ולגשמה. וממילא נגמרים כל העניינים לטובה, כמאמר הכתוב יראו את ה' קדושי כי אין מחסור ליראיו. ואנחנו אומרים ב"ה המלך הקדוש, המלך המשפט,

ויחמול על אחרים. שלא כמו במעלה השני שכמו שהאריה הוא תמיד חזק וגיבור ואין בו רחמים או צבאי שתימדי ילך בוריות אולם האדם בשלמותו בוחר במידותיו לנהוג באיפוק או רימת המידות לשימוש בכל מצב כפי שנדרש ממנו ברגע העכשווי לאותו זמן. וכאמור כשהוא לעצמו אין במידותיו שימוש שיהיה ניכר בהם כבוד כלפי חוץ.

הרביעי - הוא שלימות האנושי האמיתי הוא המעלות השכליות שבהם משיג השגות אלוקות אשר זאת התכלית האחרונה והשלמות בעבורה יזכה לקיום הנצחי והגדרת האדם השלם שכולל בה כל מרכיבי השלמות, שהאחרונה בהם היא נבדלת מפאת היותה נעלה כלפי האדם עצמו, בלי השוואה ביחס לאחרים הגם שהם פחותים ממנו. וגם אם יהיו רבים כמותו עדיין יגדל כבודו.

כבוד = ערך. בשלושת הדברים שמנינו מוכרח שכבוד האדם הוא ביטוי ערכו בעיני האחר. אך באחרונה הוא האדם אל בוראו. אם משלים עצמו ומשיג גדלות הבורא ותפקידו עלי אדמות, יהיה לו ערך עצמי וממילא יכובד בעיני עצמו ובאופן אוטומטי גם הסובבים יכירו בזה ויכבדוהו בכבוד של אהבה ולא כבוד של ריאה.

יש טעות רווחת שאנשים עושים מאמץ להתקבל לאיזה תפקיד כדי לקבל תואר מסוים, וכך לזכות בכבוד, כאשר באמת באמת התואר הוא לא כבוד, אלא עילה שהאנשים שצריכים לך יסגודו אליך בכבוד. והאריה: שניתן לראות את זה בחוש שאותם אנשים שנשארו בתפקיד וכבוד אותם והילול אותם בשלטי ענק וברגע שעזבו את התפקיד האנושי הללו לא זוכים לשום אזכור ונשארו ללא טיפת כבוד. "לא כבדי יש פתגם שאומר תנית כבוד לצורך משרה מסוימת ויש למעשה חוסר כבוד."

כשהטיסו לראשונה את החללית ואדם דרך על הירח. התבטא אז הגאון ר' שלמה וולבה זצ"ל "שכבר הצליחו להגיע אנשים עד לירח אבל עדיין לא הצליחו

שמעתי בשם ר' ישראל סלנטר שהיה אומר "העולם כולו זועק צעקה אחת: 'כבוד', הצעקה אומרת כבוד אותי". על פניו היא נראית בעינינו אמירה שמקטינה אותנו. אבל באמת זה הפוך לגמרי. בימים הנוראים אנו עסוקים בכבוד ה' והמלכותו. ומתפללים מעומק ליבנו "גלה כבוד מלכותך עלינו" וידע כל פעול ועוד כיו"ב, וכי שלו הוא אמיתי שאנו עסוקים בכבוד הרדוד בעינינו, הרי וודאי שיש בו גדולות ונצורות כפי שאנו אומרים שהכל ברא לכבודו. על כן ננסה ללכת מן הקל אל הכבד. להבין בפשטות מהו תפקידו של הכבוד, מי הראוי לו? ולמה אנו רואים שה' אז דבר של מה בכך, וכפי שאנו מצויים לכבד כל אדם וגם אלו הבורחים מן הכבוד שהובטחו שהכבוד תרדוף אחרים להשיגם. הרי שיש בו חיבה יתירה ותועלת לאנושות.

הרמב"ם במורה נבוכים (פרק נד) מביא מה שביארו הפילוסופים הקדומים והאחרונים שהשלמות הנמצאות באדם מקורו מארבעה מינים. (נביאם בקצרה).

הראשון - הוא האדם הרוכשני שכל כולו מהות של קניינים שרוכש לעצמו מתאוות הרכוש והממון, בלושים ובימינו רכבים ועונוי יוקרה וכל מיני אבזרים שפנים מחוץ להאדם עצמו. בדמינו הוא משקל את עצמו שבוהו הוא יכובד בעיני הבריות (הגם שיש אלו) אולם באמת הם מחוצה לו ואינם כבודו האמיתי.

השני - הוא הדברים התלויים בטבע האדם שהוא דרגה אחת מעל הראשון. שהאדם הזה יש לו תבנית גוף או תכונה וצורה נאותה. אם מפאת חזקו, או יריות וכל תכונה נעלה מעל חזרו. זה כבר כן כבוד השייך לגופו כמו שיש בעלי חיים נחשבים יותר כמו אריה ונשר שיש בהם חזקה כלשהו מעל זולתם.

השלישי - הוא שלימות בטבע האדם יותר מן השני שהוא מושלם יותר במידותיו. אך עדיין גם בזה ינבד מעלתו רק ביחס לאחרים. בכך שאם יפעל במידותיו שלא לכעוס על האחר, להתרחק מגאווה על אחרים

לתגובות, וקבלת המאמר המורחב: ar3107200@gmail.com

עטרת פז מחשבת המוסר הרב יצחק רייך

המלוכה והממשלה

שמעתי מהגר"א וייס שליט"א: אנו פונים אל הקב"ה בבקשת "אבינו מלכנו" כי יש בחינת אב שרוצה לתת לבנו את כל הטוב, אולם מנגד הוא אל המיד יסול, משי"א מלך, שיכול לתת, רק מי ימר שהוא רוצה, ע"כ אנו מתפללים לבו"ע ואומרים: אתה אבא שלנו שאלוהי אבותינו ורוצה לתת לנו ואתה גם המלך שלנו, מלך העולם, כל יכול, לכן אנו מבקשים את כל הבקשות האמורות.

המלכת הקב"ה באה לביטוי בכמה בחינות. הראשונה והעיקרית היא מה שאנו מבקשים בתפילה את כל הבקשות בברכה השלישית "המלך הקדוש". וידע כל פעול כי אתה פעתלו ויכין כל יצור כי אתה יצרתו וימאן כל אשר נשמה באפו וכי' וכל הרשעה כולה כעשן תכלה וכי' ועולתה תקפץ פיה וכי' ותמלך אתה ה' לברך וכי' כל זה בקשות שאנו מחכים מצפים ומיחלים שיעיר הרגע שתתגלה מלכותו של הקב"ה בכל העולם. שיכירו וידעו כל באי עולם ובעיקר אנו עצמנו בכל חושינו עצמותנו ברמ"ח ובש"ס שאין עוד מלבדו ולא הרופא מרפא וכשפוגשים עשיר ושואלים איך יש לו כסף התשובה הפשוטה שכולם יגידו - כך ה' רוצה, אז הוא נתן לו, ובכלל לא משנה במה הוא עוסק, וכל עסקנו וחיותנו פה בעולם הזה היא להרבות כבוד שמים בכך שאנו עושים רצונו ה' ובזימם התמידים לבא עליו כשיבטל היצר הרע ומלאה הארץ דעה את ה' ועשית את אשר בחוקותי תכלו כל הבריאה תאמר שירה, כשנכנסים בתפילה לאור כזה ולכיסופי ה"ל באמת לאמיתה, ה' עצם המלכת הקב"ה. על התפילה כתוב "אשפוך את נפשי" ותבטח היא הרצון ואם ה' רצונו לראות את מלכנו א"כ שאר הבקשות למלך חפץ בחיים הם למען אלוקים חיים.

באנו בפעם הקודמת בשם הגר"ח זצוק"ל כי על אף שכתוב בזהר לא לבקש בקשות פרטיות הדברים האמורים למי שנמצא בדרגת האדם ה"ו הוא חולה ואין לו פרנסה ועוד צרות ר"ל, עדיין הוא בשמחה וטוב לבב לומר ומתפלל ועובד את ה'. אולם אדם שקצת מתחיל להתבלב ולדאוג על מצבו הרי הוא מוזמן לזכור כי ביום הרה"ה, יפקדו כל בריות מי לחיים מי לבריאות - לנחת מהילדים לפרנסה ולכל מידי דמיטב. חז"ל לימדו אותנו שמונותי של אדם קצובין לו מ"ה ועד ר"ה ומאן דיתבי חיי יתיב מזוני ואם אנו זוכרים כי אנו נהיה להיות עבדי ה' ולא ההפך שיה' פה לסדר לנו את החיים כפי רצונו ותאוותנו, אזי אם מה שנבקש הוא לשפר את מצבנו וכלל הבקשות לעיל הוא בעבור ההצלחה בתפקיד לשנה הבוע"ה הרי שאין זה סותר את ענין המלכת הקב"ה אלא אדרבה היא גופא בתורת, גם מה שאנו מבקשים דייקא רק מבו"ע שהוא אבינו מלכנו שיכול ורוצה לתת גם ומה שבש"ל לכבודו אותו הרי שכן נאה ויאה.

***

"תפוח היה באמצע המזבח פעמים עליו כשלוש מאות כור". [כשלוש מאות כור - גזומא קנת האריה הדרשנים מה מוצא המספר 300 דוקא] גליון "שלוש מאות" זה של עשר עטרות אינו גזומא, כי בחסדי ה' המרובים זכינו בשבע וחצי השנים האחרונות להביא לציבור הקדוש מברכותיו של עטרת ראשנו והאומ"ר שליט"א וחונים עליו ומעטרים אותו שאר החבראי קדישא. יתן ה' ונזכה לתקשר ולחסיף להגדיל תורה ולהאדירה. בברכת כתיבה וחתומה טובה.

לעטר פתורא דרושים נאים לפרשת השבוע הרב נדב מגד

ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד

רבו התמיהות במה שאמרו חז"ל, אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, וכי לנו הוא צריך? והרי הוא אדון עולם בטרם כל יציר נברא. וכן מה שאמרו, זיכרונות - כדי שיעלה זיכרונם לפני לטובה, ומה צריך להזכיר לו? שהרי אין שחכה לפני כסא כבודו, והוא מהטעם שכתב הרבינו יונה (פי"א מאבות מ"א) על מ"ש באבות, "דע לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון, שלא שייך מושג של שחכה כלפי הנפש הרוחנית אלא רק ביחס לגוף, וסיים שם - על אחת כמה וכמה לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, יישי"ש. והרבה דברים נאמרו בזה.

הנהגה בברכת גבורות, אחי שפותחים ואומרים - ,אתה גיבור לעולם ה", מזכירים כל מיני שבחים שלכאורה לא שייכים כלל לגבורה - ,מלכלל חיים בחסד, רופא חולים וכי", וצריך להבין למה קבעום דווקא בברכת גבורות. והביאור בזה, שאנחנו מבנים שכונות הברכה היא שאתה גיבור לזמן ארוך של עולם, שגיבור בן אנוש הוא לעפעפים בכוח ובגבורות ולפעמים לא, ואילו אתה גיבור לעולם - אתה כל הזמן גיבור, דהינו שגיבור אנושי והקב"ה לשיניהם בעצם יש את אותו סוג של גבורה ורק שההבדל הוא במשך זמן הגבורה. אבל לענ"ד כוונת המילים היא אחרת, אתה סוג גיבור אחר, אתה סוג של גיבור לעולם, ובמה באה לביטוי אותה הגבורה? שאין גיבור אנושי שיכול להבטיח כי לעולמי עד יכלכל את כל החיים או ירפא את כל החולים, שהרי לא לעולם חוסן, אבל רק הקב"ה שהוא, גיבור לעולם, דהינו סוג גיבור אחר שהוא קיים לעולם, וכן הוא יכול להבטיח כי יכלכל חיים בחסד ירפא חולים כו', וזו היא גבורתו - הוא יכול להבטיח זאת לעולם, וזו כוונה המילה באומרו - ,כי לעולם חסדו", לא שהחסד של מלך הוא לזמן של עולם, אלא זו מידת חסדו, חסד לעולם, כי כל מידה שאנו מכירים בן אנוש היא זמנית וארעית ונתונה לשינויים, ואילו אצלול של שייך שינוי ותמורה.

וכן הדבר לגבי מה שאנו אומרים, ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד', לא שמבחינתו יש חלוקת זמנים ח"ו, שאצלו, מה שהיה הוא שיהיה, מה שעתידי להיות הוא בבחינת היה כבר, אלא שאנחנו רוצים לתאר את מלכותו בכלים שאנו מסוגלים להבין, ולכן אנו אומרים זאת בצורה של שינוי הזמן. וזו הכוונה אמרו, לפני מלכויות זיכרונות ושופרות, שבים הדין, שהוא יושב על כסא מלכותו וזן כל באי עולם, ובאה לביטוי מלכותו ביות, כאשר אנו רוצים להניצל מן הדין, מי לחיים ומי למיתה ח"ו, ושאר דינים השייכים אצל בן אנוש ששייך אצלו שינוי ותמורה, אנו כביכול מתחברים לאותה מידה של נחיות של הקב"ה, אותה מידה שלא שייך אצל הפסד או שינוי מלכויות - הוא אדון עולם מאז ומעולם ועד עולם, זיכרונות - לא שייך שחכה אצלו, ושופרות - הוא שופר של משיח, שבאותה העת יתגלה לעיני כל הנהגתו האמיתית, שבעצם מעולם לא השתנה מהומו. כך שהעצה האמיתית להניצל מן הדין הוא להשתתף לאותו מהלך של נחיות של הקב"ה, להיות שייכים באומרו - ,כי לעולם חסדו", ואז ממילא לא יזמן של הפסד או מיתה ח"ו, שאנחנו מוכיחים שאנו שייכים לתוכנית תיקון העולם, אנו מבקשים חלק בלתי נפרד ממלכותו הניצחית.

עטרת המקרא

באורים בפרשה בדרך הפשוט

הרב מנחם כץ *

ראש השנה

בעת קיום המצוה שהיא אח"כ. ונהי שא"צ לחזור ולברך כיון שעכ"פ התחיל בעשיית מצוה והצורך לה מ"מ כ"ז שהוא לא קיים עדיין העיקר אינו יכול להפסיק, ולא עוד אלא שכל מצוה שהוא עוסק ואינו רשאי להפסיק משם עד שיקיי' כולה איסור יש בהפסקתו ובבדיקת חמץ ומטרונאי ועבד הכניס ראשו בניהם לכאורה פשוט דיכול לברך עבור תקיעות דמעומד. וע"ע בט"ז תקפ"ה שנקט דאף אין ש"ץ שבוטח שיחזור לתפילתו, צריך לתקוע תקיעות על סדר הברכות.

ג. החכמת שלמה (תקצב) הביא מנהג קצת מקומות שחלל ר"ה בשבת אין נופלין וכורעין בעלינו. וע"ש דבימי החול אנו במדרגת עבדים למקום, אבל בשבת אנו במדרגת בניים. דלשמירת שבת נצרכת דרגת בניים. דהרי גוי ששבת חייב מיתה, מכח מה שנאמר במדרש ו"ד פ"א) משל מלך ומטרונאי ועבד הכניס ראשו בניהם חייב מיתה, אבל הבן רשאי להכניס ראשו בניהם, ולכן ע"י שמירת השבת, אנו באים לידי דרגת בניים, ולכן אינו ליפול. ועני"ש דבחינת בניים אין חשש שטרונא אף בלא שופר.

א. יש לעי' בדין מי שנכנס לבית הכנסת לאחר שברכו השופר, ולא הספיק לברך עד שהתחילו התקיעות, מה עשה. והכפ החיים (תפ"ה) הביא דעת פרי הארץ, שחזר ומברך, ודימה למש"כ הפוסקים דאם לא בירך על הלולב לפני נטילתו, מברך קודם הנהניעו. אמנם ה"ח"ח עצמו הכריע שאינו מברך, דשאני התם דעדיין לא קיים נהניעו (והרי בעי' בלולב שיעור בכדי שינענע), אמנם ה"כא כבר נתקיימה כל המצוה בתקיעות דמישכ. אלא צריך לברך בין תרשי"ת לתש"ת. או בין תש"ת לתר"ת, דעדין לא נתקיימה תקנת חז"ל בשלימותה. והביא ראייה דנתקיימה כל המצוה, מדברי המג"א (שם סק"ט) דאם אין מי שיועד לתקוע אלא השי"ץ ואינו מבוטח שיחזור לתפילתו, לא יתקע עד אחר התפילה, כיון שכבר יצא בתקיעות שמיושב.

אמנם יעויין בט"ז (תקצב) שכתב דהסיבה שגוערין במי ששח בין תקיעות שמיושב לתקיעות דמעומד, דהוי כמי שלא התחיל עדיין במצוה דהא בשבת הברכה מתכוין על עיקר קיום המצוה שהיא על סדר הברכות אלא שהתקיעות שמיושב לערבב הסטן

עטרת הפסידים

ממשנת החסידות על פרשת השבוע

הרב אברהם יצחק כהן *

יום זה אם יקרה בשבת קדש זכרון תרועה מקרא קדש

ראש השנה שחל להיות בשבת

באר"צ פני"ך יהלכו"ך, שנמשך חיים כמו שנאמר באור פני מלך חיים, על כן הו"ה באור"ך פני"ך עולה פרנסיה, כי על ידי שחל בשבת נמשך פרנסה, וכנ"ל. ומפרש אחר כך מעלה הב', 'בשמך יגילון כל היום', היינו, כשחל בשבת יש שמחה כל היום, כיון דליכא שופר אין רעדה ופחול. והנה על ידי שבת ניצולין חובלים מש"ח, כמו שאומרים 'מלכות משיח' ויצלו לרווחה' [בנוסח הזמנא מה ידירות ליל שיק]. והוה שמס"ים הפסוק אחר כך, 'לא ישיא אויב בו וכו' וכתותיו מפניו צריך', היינו, על ידי שבת יבוא משיח ברחמים לו וכו' יהיו חבלי משיח. עכ"ל"ך.

וכן מובא בשם הר"ה"ק הר"ב מפשיסחא ז"ע שבשבת קודש מעלה עלינו כאלו הקב"ה תוקע בעבורנו, וכן הובא משמו בספר שיח שפ"י קודש (ר"ה חג): מה דאמרו ז"ל (ב"ק ד"ב ע"ב) אונס רחמנא פטרי. אי הפ"י שהוא פטור לגמרי לעשות המצוה. אלא שהוא מחויב רק שאין יכול לעשות מחמת אונס והקב"ה עולה בשבילו. והוה רחמנא פטריה, והוה פירוש יום טוב של ר"ה שחל להיות בשבת"ך (ר"ה ד"ב ע"ב). שישאל אנוסין הם שאין יכולים לתקוע. הקב"ה יקרה בשבילם. והוה יום טוב של ר"ה אם חל בשבת. מפני שהש"ת הוא נעשה בעל תוקע בשביל ישראל על כל הכוונת המחויבים בהם ויעלו זכרונם לטובה והבן.

עוד כתב רביה"ק בעל האמרי נועם ז"ע: בנוסח הזמירות, מעבור דרך וגבולים מעשות היום פעלים. ע"ד המבואר בספרים 'בפסוק (תהלים ז) [לפעולות אדם בדבר שפתין] אני שמרתי ארחות פריץ'. והוא, לאשר חז"ל גזרו שלא לתקוע בשבת, רק זכרון תרועה בלבד. והוא מטעם שמא יעבירונו ד' אמות ברשות הרבים, כי על ידי שמירת שבת מפני להוציא לרשות הרבים פועלין בזה כמו על ידי תקיעת עובר, כמו שמבואר בספרים באריכות. והוה 'לפעולות אדם', היינו מה שהיה מחויב לעשות בפועל ממש, ועכ"ז יוצאין 'בדבר שפתין' בלבד, מה שמזכירין בפה, הוא כי 'שמרתי ארחות פריץ', שלא להוציא מרשות היחיד לרשות הרבים, עיי"ש. והוה 'מעבור דרך וגבולים', היינו, על ידי שמירת שבת מלעבור דרך וגבולים, לזאת פטור מעשות היו"ם פעלים, היינו, כי ראש השנה נקרא ר"ה יום טוב, וכשחל בשבת פטור מעשות בפועל ממש, רק דיבור בלבד. עכ"ל"ך.

וכעין זה הביא לפרש פזמון זה הר"ה"ק מבארנוב ז"ע בספרו מגדיל ישועות מלכו (אות ט): שמעתי מהחסידי הר"ר יעקב יצחק אונג' מצפת, ששמע מפומא קדישא של ג' יוס' כ"ק אדמו"ר הגה"ק מצאנז זיע"א ברו"ה שחל להיות בשבת על החזרון 'מעבור דרך וגבולים מעשות היום פעלים לאכול ולשתות בהלולים זה היום עשה ה' ופירש הגה"ק זיע"א שכוונת החזרון בלשון שואל ומשיב, ר"ל ששואל וכו' מעבור דרך וגבולים, מפני גזירה דרבה שמא יעבירונו ד' אמות בר"ה, מעשות היום פעלים' ימנו מעשות היום פעלים של תקיעת שופר שהוא פעולה גדולה אצל בני"ך. ועל זה תירץ: לאכול ולשתות בהלולים זה היום עשה ה' וכו'. ר"ל מה שאנו אוכלים שלש סעודות בשבת ומזמרים זמירות ושתבות נחשב בעיני הש"ת כפעולת תקיעת שופר. ודפח"ה. עכ"ל"ך.

תחל שנה וברכותיה בכוח"ל לכל בני ישראל.

עטרת ודיבון

תחקירים בפרשת השבוע

הרב נתנאל קצבורג *

כפי שכבר כתבתי כמה פעמים, המדור כאן נועד רק לעורר את המעיניים ולא לפסוק הלכה.

ראש השנה הבא עלינו לטובה חל השנה בשבת, וצריך לברר איך מקיימים מצוה דסעודה שלישיית. כתב הרמ"א בס"י תקט"ז ס"א, אסור [וכתב המש"ב דהא ליכא שיעור לאו דוקא, וגם בעיני אנו איסור אלא מצוה להמנהג מלקבוע סעודה שנתית ולמעלה] לאכול מנחה ולמעלה בעי"ט, כמו בשבת. סעודה מלל הכבוד (רמב"ם פ"א): מיהו אם עיי"ש שבת, יכול לקיים סעודה שלישיית ויאלץ מעט מת לכבוד יום טוב.

ונחלקו האחרונים בפירוש דברי הרמ"א. דהמג"א סק"ב כתב דמה שהתיר הרמ"א לאכול סעודה שלישיית מן המנחה ולמעלה כוונתו מן מנחה גדולה ולמעלה, אבל משהגיע סמוך למנחה קטנה אסור אף בכה"ג [ובר"ה הבע"ט זמן האיסור הוא בשעה 15:39]. אבל המש"ב שם ס"ק ו כתב בשם א"ר והגר"א דהרמ"א התיר אף אחר מנחה קטנה.

ובס"י רצא ס"ק ח כתב המג"א, וז"ל דאפי' חל י"ט במוצאי שבת, אם יודע שיוכל לחזור ולאכול קודם שעה עשירית לא יחלק סעודת שחרית לשתים, דהא י"א דאסור לעשות כן משום ברכה שא"צ. ומשמע מדברי, דאם יודע שלא יספיק לאכול עד שעה עשירית עדיף שיחלק הסעודה, וכ"כ במט"א ס"ד, תקצ"ז ס"ד, דר"ה שחל בשבת שמאריכין בתפילה ואין שהות לאכול קודם שעה עשירית יחלק הסעודה לב' ועי' באלף למטה שם. אמנם במש"ב נטה מדברי המג"א וכתב, ואפילו אם חל יום טוב במוצ"ש שאי אפשר לו לאכול סעודה שלישיית בסוף היום כנחוג, שהרי ראוי לו להמנהג מלקבוע אז סעודה בעי"ט כמו בשבת, מ"מ אם יודע שיוכל אז לאכול עכ"פ כשיעור ביצה ויותר וכנ"ל בס"א, לא יחלק סעודת שחרית לשתים, דהא י"א דאסור לעשות כן משום ברכה שאינה צריכה. ולשיתותיהו אולי. דהמג"א ס"ל דמשעה עשירית ומעלה דהוא כבר בכלל המצוה להמנהג מקביעת סעודה, בזה עדיף טפי לחלק הסעודה לב'. והמש"ב לשיטתו, דהרמ"א התיר לאכול בכביצה פת אף ממנחה קטנה ומעלה. ועי' בביאור הלכה שם שכתב, הנה במוצ"א כתב אם יודע שיוכל לחזור ולאכול קודם שעה עשירית, ונטייתו מזה משום דצ"ע הלא אף בסוף היום אינו אסור רק לקבוע סעודה, אבל מעט פת בכביצה ויותר אף כשחל עי"ט בחול מותר. ודווקא גדול לומר משום דהיא מצוה שבת גריעת דחשיבא כסעודה קבועה וכמו שמצינו במקו"א דשבת קובעת, דזה אין שייך לענינו. דעיקר הטעם הוא משום כדי שתהיה אכילתו בלילה לתאבון.

והנה כ"ז בשבת שהיא ערב יו"ט ראשון, אבל בנידון דידן דהוא ערב יו"ט שני דר"ה, כי בזה טעם נוסף להקל לאכול אחר שעה עשירית. וכתב הביאור הלכה בס"י תקט"ז, עיי' במוצ"א שכתב דר"ה ביום טוב ראשון יש למונהג מלקבוע מ"ט שעות ולמעלה [שהוא עיי"ש שני] כדי שיאכל בלילה לתיאבון, והעתיקוהו האחרונים. ועני"ש אין דין זה ברוב, ואפי' שבאמת העיקר הוא יום טוב ראשון דאין בקיאין בקביעת דירחא. ואפי' דמוציא טוב צריכין להתחייב בו מלעשות שום מלאכה וכן כל השבתות כיון ביום טוב ראשון, היינו לענין עצמ' יום טוב שכשברך בא זמנו, אבל שנחמיר מלאכול ביום טוב ראשון בעת שתאכל לאכול כוון בחג השבועות שהיום גדול ונשווהו לספקיא שמא היום חול והוא עיי"ט וכדי שיאכל בלילה לתאבון, מנין לנו לומר זה. ולכאורה ה"ה בנידון דידן דסעודת שבת היא דין דאי' ואילו סעודת יו"ט שני היא רק מספקיא. וכ"כ בשו"ת אבן ישראל ח"ה ס"י מא לדינא.

ולכאורה יש להציע עצה כנונה בפשטות, לעשות הסעודה בהפסקה שבין תפילת שחרית לתפילת מוסף. דהנה נפסק בשר"ע בס"י רפ"ו ס"ג מותר לטעום קודם תפלה המוספין, דהיינו אכילת פירות או אפילו פת מועט אפילו טעימה שיש בה כדי לסעוד הלב, אבל סעודה אסור. וכתב במש"ב ס"ק ח, דמה שאמר הש"י"ע פת מועט דהיינו בכביצה דכ"ז הוא בכלל אכילת ערא, ומבואר דמותו לאכול בכביצה פת קודם תפילת מוסף. ולכאורה גם כאן שייכים דברי הביאור הלכה הנ"ל, דאע"ג דשבת קובעת מ"מ אין האיסור אכילה של סעודת קבע תלוי בשם קבע אלא במה דחיישינן שמא ימשך בסעודתו וכיון שאינו אוכל אלא בכביצה שרי, ושוד"ך בלוח הלכות ומהנהיגם שכתב כן בשם הגר"י קופשיץ שליט"א דמותו לעשות כן, וארוחנא בעצת זו, שיקיים מצוה דסעודת שחרית דשבת בזמנה קודם חצות, דיש שכתבו דצריך להקפיד ע"ז.

אמנם יש להקפיד בזה קצת. משום דהמש"ב לא התיר אלא בכביצה, ובס"י רצא כתב בשם המג"א גבי סעודה שלישיית דלא סגי בכביצה כדי לצאת יו"ט חסודת שבת אלא בעינן קצת יותר מכביצה כדי שלא יהיה אכילת ארעי. ועי' בבירור הלכה להגרא"י זילבר ז"ל ח"ה או"ח ס"י רצא, שהאר"ק נטבא לאסוף כל לשונות הפוסקים בעניין זה אם השיעור סעודה בשבת הוא בכביצה או בכביצה או יותר מכביצה.

וכששאלתי לומרנו הגאב"ד דזיקוב שליט"א למנהגו, השיבני שמנהג אבותיו היה שלא להקפיד על סעודה ג' בכה"ג. ונראה דס"ד מנהגם זה הוא בהררי קדש ע"פ הוזהר הקדוש פרשת אמור צד: אי אע"פ אע"פ סעודתא מליתא דמלאכ [אם יכילו נמצא פנים וחסותן בסעודת המלך שהיא סעודת שבת], א"ל ר"ו [שמן אבין] סעודת דאיערע ביה אושפיזא ונטל מיכלא מקמיה וסלקא לאושפיזיה אשתחא אף על גב דמלאכ אכל עמיה ממיכלא דמלאכ קא אכיל ומלך הייב ליה. דמלאכ וכל אז בנין דהוא אושפיזיה דמלאכ [משל מלאכ שזמנן לו אר"ה ומחמת כבוד האורח לקח המלך המאכל מלפניו ונתנו לאורח, נמצא שהי"ט אוכל מעבודת השבת, ואין לו פנים לשבת כי השבת היא שכבדה את האורח] ובני רב המנונא סבא לא חיישי לאושפיזיה בשעתא דא ולתבר מסודרי תמורה לאושפיזיה [אבל בני רב המנונא לא היו חוששים על כבוד הו"ט והיו אוכלים בשבת ואח"כ מסדרי שולחן מן לוי"ט]. עד כאן דברי הזהר ע"פ פירוש מתוק מדשב. והא קמן דרשב"י סבר שבכה"ג דב' יו"ט של ר"ה אין אוכלים סעודה שלישיית כלל.

עטרת צדיקים

עיון במעשי הצדיקים לרגל יומא דהילולא

♦ הרב משה רייטמן ♦

יום תרועה ורעות

למליץ אצל הרבי והכל יגמר בכי-טוב בעזרת השם". לא נותרה לו לנחום כל ברירה, והוא נגרר ככפאו שד לעגלתם של החסידים, עושה את הדרך שוב בכיוון ממנו בא.

לבו של נחום הלם בפראת כשעבר שוב, בתוך ימים ספורים לקבל את ברכתו של הרבי, המתחיה העצום. אך בטרם נאלץ להיעור במליצת-ישרו של ר' מענדל הפתיע אותו הרבי בכבודו ובעצמו. "שלום עליכם נחום יקירי", קרא הרבי בקול מעודד ובפנים מאירות במיוחד "טוב לראותך עימנו!". נחום התקשה להאמין. הכיצד זה השתנתה דעתו של הרבי? עודו מהרהר והרבי השיב תשובה מצמררת: "דע לך נחום, כשכאת בפעם הראשונה ראיתי כי על ראשך מרחפת גזירה נוראה, רחמנא ליצלן, על כן העדפתי שתשוב לחיק ביתך ומשפחתך כדי שלא תילקח לבית עולמך בריחוק מקום מהם..."

"אבל", וכאן הרבי את קולו בחדות "באותה שעה שישבת בין החסידים בדיבור חברים, וברכו אותך אלו מעומק לבנם באהבה אמיתית לחיים טובים ולשלום, סרה ממך הגזירה הנוראית וקיבלת את חיור במתנה!".

"כעת הבנתי מאמר חז"ל, אורו פני הרבי, שאמרו (שיר השירים רבה, ח): 'כשישראל אכלים ושותים ומברכין ומשבחין ומקלסין להקב"ה מקשיב לקולם ומתרחץ, ויש לתת טעם לדבריהם, כי מספר התיבות של 'זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכו... הם יוד תיבות. שכן הסיום 'אלקים חיים' לתיבה אחת נחשבת כי שניהם יחד מכוונים להקב"ה, יוצא שיש בו עשרה תיבות כנגד עשרת ימי התשובה, והתיבה האחרונה - 'אלקים חיים' הוא כנגד יום הכפורים, שהוא יום סליחה ומחילה, ואלקים בגימטריא פ"ו, וכן כוס בגימטריא פ"ו, לרמז ששל יד שתיית כוס לחיים זוכים לטליחה ומחילה כמו ביום הכפורים..."

והן הגה הדברים המפורשים בכל ספרי הקודש, וביותר מובא ב"בית אהרן" (קארולין): "בילל ראש השנה אמר, כי אי אפשר לקבל יום הקדוש הזה רק על ידי ריעות, כאמור 'יום תרועה' יהיה לכם, כי אי אפשר לקבל רק על-ידי אחדות ורעות. וזהו דכתיב 'באחד לחודש השביעי, לרמז כי הכל הוא על-ידי אחדות. וזהו דכתיב 'ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד', כי בוודאי באחדותו אין לספק ח"ו ואין צורך לומר רק לרמז כי הכל על-ידי אחדות, ודי למביין".

מי יתן ונזכה, בכח אחדות עם ישראל, שנתברך כולנו יחד בברכה שלמה לשנה טובה ומבורכת, שנת גאולה וישועה לפרט ולכלל, אמן ואמן. עפ"י פלאות ההודי

ספוגות בחמימות עליונית. מעולם לא נראה ר' מענדל לבדו, תמיד הקיפוהו חסידים עליונים שהוא להם כמורה וכפנס דרך. כעת, באישון ליל זה נכנסו ובאו הללו לפונדקו של זרח בשמחה ובאהבה.

"ורחוקה צדיק!" קרא ר' מענדל בקול גדול מלא חיבה, "אנא בטובך, הכן לנו סעודה טובה ומשובחת כברכת השם". זרח נחפז לו למטבח והללו נעמדו להתפלל את תפילת הערב בהתלהבות בוקעת רוקיעים.

ובפינה שמאחורי התנור, פקח לו נחום את עיניו אט אט בכבודות, מנסה להיזכר מה לו כאן, ומנין מוכרים לו הקולות שהקיצוהו משנתו. "אה...", נזכר מיד כשהוא מקרי שניה אחורונים ר' מענדל החסיד הנודע הוא זה, ובוודאי בדרכו עם חברותו החסידית לובלינה. כיצד באישו פני בפניהם כשאני בדרכי ההפוכה?!

עודו מהרהר בענגמויות ואשר יגור בו לא. "אוי, הביטו וראו", נשמע קולו של ר' מענדל מנסר בחלל שם בפניה מאחורי התנור יושב לו נחום ידידו, ומדוע לא ישב עימנו בשבת חסידים גם יחד? לא חלף רגע כמימריה, ונחום כבר היה נתון בידיהם של שני חסידים גברתיים וצוהלים נטול יכולת התנגדות לחלוטין. עד מהרה מצא את עצמו יושב בין חברות החסידים על די שולחן העץ שעליו היו מנוחים הערינג מבוצל וקערת מרק מהבילה. ר' מענדל נשא את משלו והחסידים הרימו קולם בנינוני התעוררות משולבים בתנועות של תפילות הימים הממששים ובאים. עד מהרה מיהר ובא לו זרח עם קנקן חדש מלא יין, שיש שהובא מהמרתף הישר לשולחן של החסידים. ומשהללו מילאו גרוגם במשקה המשמח, החל זה לתת את אותותיו. הניגונים הפכו גם לריקודים ודברי התורה לדרשות התעוררות נלהבות. ומשכנסו יין יצא גם סוד, שוב לא יכול היה נחום לחמוק משאלותיהם המציקות על חבריו על פניו הנפולות ושהותו הבודדת על אם הדרך. דמעות רבות זלגו מעיניו כאשר שח את קורותיו ביום האחרון. "מי יודע מה ראה עלי רבינו הקדוש ששילח אותי מביתו", סיים את סיפורו בכאב ואנחה.

ר' מענדל לא הבלג, "חברים אוהבים!", פקד על המסובים, "הבה נברך את נחומיקה דנן ב'לחיים' רבתי!", שוב הרומה הכוסות כשהחסידים פונים לכיוונו של נחום העצוב, ובקול גדול ולבבי בירכוהו כולם: "לחיים נחום! לחיים טובים ולשלום! הסר נא דאגה מליבך וה' יהיה בעזרך".

אט אט שכחו הקולות והסתיימה לה מסיבת המרעים, כשהחסידים פונים לפוש מעט. הבוקר אור ובלבבו של ר' מענדל גמלה החלטה "נחום נחום נדהם, הוא ניסה שוב להסביר את הוראתו הברורה והחד-משמעית של הרבי, אך ללא הצלחה" אל דאגה נחומיקה, אני אהיה לך

שלהי אלול בלובלין, האווירה הרוממה השוררת בסביבת חצר הקודש, אפופה כיסופים עילאיים. גם נחום הנגר, שזה לפני שלושה ימים הגיע העירה, ומצא איך-שהוא אכסניא זולה יחד עם קבוצת חסידים, עסוק כולו רק בתורה ובעבודת ה', ומכין את עצמו לקראת הימים הנוראים בצילו הטוהר של הרבי מלובלין, רועה ישראל.

נחום גם קבע זמן להיכנס אל הקודש פנימה, כדי לקבל את ברכת הצדיק לשנה טובה ומבורכת, גם לרגע הנשגב הלזה התכוון בערגה, וכשהגיע אותו רגע, ונחום נקרא אל החדר, אז אירע הדבר.

בעיני היוקדות, הצופיות למרחוק, הביט בו הרבי קצרות, והורה לו באופן שאינו משתמע לשני פנים: "נחום היקר, ארוז את מטלטליך ותלך ותשוב לביתך תיכף ומיד!".

נחום כמעט נפל תחתיו מתעלף, מתקשה היה לעכל את אשר שמע. הלא יודע הוא בידיעה ברורה שאחרי דבר הצדיק אין להרהר, על אחת כמה וכמה אחרי רבי כרבו. אשר לא לחינם כונה בפי המון העם 'החזוה'. שהרי זאת ידעו יהודים ואפילו שאינם יהודים בכל קצוי פולין, כי עיניו של הרבי צופיות למרחקי מרחקים, וכוח ראייתו חוצה עולמות.

אבל חפיו ראש שירך נחום את דרכו לכיכר העגלונים, תר אחרי עגלה העושה את דרכה אל מחוץ ללובלין, מחשבות לבו הנשבר והנדהה הלמו בזו אחר זו. 'מי יודע איזה פעעים חמורים שעדיין לא תיקנתי ראה בי הצדיק, עד שלא יכול לסבול את נוכחותי במחיצתו בימים הקדושים?!

השמש נטתה לערוב כשהעגלה חדרה לה בשערי ממלכתו של זרח הפונדקאי רחב הלב והגהם.

אותו 'קרעטשמע', אותו פונדק, חביב היה על יהודים רבים בשל אישיותו הקרונת של בעליו, בפרט על החסידים הרבים העושים דרכם לובלינה וממנה.

נחום חמק בלאט אל הפונדק מצטנף בפניה שמאחורי התנור, כמעט ומתעלם כליל מקבלת הפנים הקולנית של בעל הבית. לאחר שהשיב מעט את נפשו בפת חמה ומעט תה מסוכר, תפילת ערבית ומעט תהילים פנה לנום את שנתו.

ויהי בחצי הלילה, ונקישות רמות על דלת הפונדק תחכו את דממת הליל. זרח נטל את העששית, גבר על העייפות ואץ לקבל אורחים טריים, מקווה שהינם מבני ברית, וכך וא כך שאין הם הוללים מייגיעים.

לשמחתו של זרח לא היה גבול, כשאל הפונדק נכנסה בצעדים קלילים חברות חסידים עליזה, ולא סתם חסידים, אלא ר' מענדל וחברותו. ר' מענדל זה חסיד של אמת הוא, שצהלתו בפניו. שופע אהבה לכל יהודי באשר הוא, ובכל מקום אשר ילך יפור אמרות שפר והלצות חייניות

עטרות של שבליים

פלאות ופרפראות

♦ הרב משה רייטמן ♦

ראש השנה - זמן פקידת עקרות

צדיקי הדורות זי"ע היו ממשכים בראש השנה ישועות ורפואות לכל החוסים בצילם ולכל עדת ישראל. ובמיוחד ראו בו שעת הכושר לפקידת עקרות, וכדבר המובא בספר 'דמיו הגדות' (בראדישטוב תרי"ח), וזה לשונו:

"הרה"ק וכו' ר' יהושע **מבעל דאוסטריי** ז"ל (הוא הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע, בעני בעלזא הייתה בימים ההם תנועה תחת מלכות אוסטריה) אמר, שהרה"ק כו' ר' לוי **יצחק מבראדישטוב** ז"ל כשקרא ראש השנה 'וה' פקד את שרה' נפקדו אז קפ"ד עקרות בעולם כמנין 'פקד', ומסתמא שמע כן מאביו הרה"ק וכו' ר' שלום ז"ל (וכן מובא בספר 'אז"ר' הי"ם".

וכה מובא בזמירות "לעטר פתורא" (דיוקוב: אדר תשע"ג) מה שכתב בספר "קדשי יהושע" אודות רבינו הרה"ק רבי יהושע מדיוקוב זי"ע בעל 'עטרת ישועה', וזה לשונו:

"בשנה האחרונה לימי חייו של הרבי העטרת ישועה, בעת עריכת השולחן בליל ראש השנה, החל הרבי להכריז שמותיהם

של המסובים ליד שולחנו, ולהרעיף על ראשם את ברכות קדשו כמנהגו בקודש, לזח אחיל פרנסה ולשני האציל בנים, להאחד רפואות, ולשני שידוכין וכיו"ב. והנה על חסידו הנאמר ר' משה חיים גלעדצ'ליער דילג במכוון, ולא הזכירו ולא אצל לו שום ברכה. משך כל עריכת השולחן ישב רמ"ח בפחי נפש, כי חש שיש דברים בגו ולא מילתא אוושה, וממש לא מצא לעצמו מקום. והנה לאחר אמירת התורה, ממש לפני ברכת המזון, נפנה הרבי לכיוונו של רמ"ח ואמר לו: 'משה, למה אתה יושב בפחי נפש, הלא אצלת לך ברכה, אני מבטיח לך דורי דורות ערליכע אידן'. הדבר יצא מפי הרבי ופני רמ"ח אורו וקרנו ונפשו כמעט התפקעה מרוב שמחה. ואמנם זכה לדורי דורות של צאצאים ישרים ושלמים חסידים וגאונים ברנים ויושבי על מדין".

סוד ה'ראדיש'

עוד מובא שם בזמירות "לעטר פתורא", מה שכתב בספר 'דברי תורה' (מנקאטש) לאמר:

"מעשה שהיה אצל אחד מחסידי הרה"ק בעל החידושי

הרי"ם מגור זצ"ל שנזדמן לשהות בראש השנה בעיר דזיקוב, אצל הרה"ק הרבי ר' אליעזר זי"ע, בנו של הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע. ובעונם שיחו ביום הדין, דרש הרבי ר' אליעזר דברי אלקים חיים בדרך גימטריא, לבאר הטעם של מנהג ישראל תורה שאוכלים ברה"ה חלות עגולות שקוראים בגאליציא "ראדיש", ועל זה הדרך היה יושב ודורש תילין תילין של גימטראות על חלות 'ראדיש'. ומאחר שלא היה אותו החסיד מורגל באמירת תורה בדרך זה, על כן עלה בלבו מחשבות והרהורי לגלוג על דברי הרה"ק מדזיקוב, מה גם שכל מילת 'ראדיש' אינו אלא שפת המקום ואיזה מקום יש לדרוש על משמעותה דברים נשגבים כל כך.

"כשחזר לרבו סיפר לפניו את מה שראו עיניו בדזיקוב כשהוא מוסיף בנימה של זלזול על הד"ת שאמר על ה'ראדיש' והיה נראה שכונתו לשחוק, נזף בו ה'חידושי הרי"ם' ואמר לו האם ידעת מדוע התפללין נקרא בתורה טוטפות הלא חז"ל (מנחות לו) דרשו שנקראו כן על שם מנין פרשיותיהן, כי טט בכתפי שתיים פת באפריקי שתיים, ומכאן תחזה שגם משפות ולשונות הגוים למדו הלכות חשובות בהלכות תפילין אם כן מה זה תאמר לשחוק".

מערכת וכותבי העלון מברכת את כל ההוגים והקוראים בברכת פתיבה והתימה טובה ופייעתא דשמיא בכל אשר יפנו